

Book-Post

70

To,

*If not delivered
please return to :*

**EDITOR,
THE VEDIC PATH,
P.O. Gurukul Kangri,
(U.P.) 249404.**

ॐ लघुमेव चरमे सिते बुबु
 धजीववारेषु हेमरजतादिभा
 जनभोजनमारोग्यममृतयो
 गेषु १ शनोभसिसुते आदे
 वस्यावास्यायोस्तथा मार्जिन्या
 मार्जनं रोषो दहत्या सप्तमं कु
 लं गृहीता मार्जनी चैत्रे स
 र्वसंपत्करास्तथा चैत्राये
 देव्यदाप्रोक्ता ते कृज्ये कृम
 तिप्रदा आयाडे प्रावरोभा
 द्रे गृहीता दुःखदा सदा अ
 न्यत्र शुभदा प्रोक्ता सोम्यवा
 रे तथा सिते मार्जनी शान्तिवा
 रे तथा देनापियदा ह्यप्रोक्त
 तदा भाद्रपदा संभं विद्वि
 प्रं भवति ध्रुवं यस्याष्टमी
 चतुर्थी च शुभावास्या चतु
 र्दशी नवमी चार्क मंदारे मा
 र्जकपवर्जयेत् एतद्भाद्रप
 रसवेदा २ सप्त २ क्रमः नेष्ट
 श्रेष्ठमिति प्रोक्तं मार्जिन्या ग
 हणेतथा ॐ न ॐ नमः

ॐ नमः

ॐ नमः

ॐ पं.
७

अकणी भंतया सर्वं तथोर्विवाहितं तथा ॥ स उत्थाय तता गोष्ठं सुपुत्रः कौशिको
 तमः ॥ ६० ॥ ततः पुत्रो विनीतात्मा ह्यंतां जलिपुटस्तदा ॥ पप्रक्ष मधुरैः र्वाक्यैः क
 स्पेदे कर्मणः फलं ॥ ६१ ॥ वृष उवाच ॥ पितुस्तथा हे संप्राप्ते तव माता रुजस्वला ॥ सं
 जाता देवयोगे तु पूर्व कर्म बीपाकतः ॥ ६२ ॥ गृहे ये काकिनी सापि ब्राह्मणांश्च
 निमंत्रितः ॥ सद्यस्तात्ता तदा पुत्रपाकस्य ईचकार सा ॥ ६३ ॥ तेन पापप्रभावेन
 पितृश्रापफलेन सा ॥ इदृशी प्रापिता वस्था या दृशी दृश्यते सुता ॥ ६४ ॥ श्री कृ
 उवाच ॥ सुश्रावपुत्रतद्वाक्यं यदुक्तं च तदा तयोः ॥ तश्च त्वां शोकं संजातो संत
 तः कौशिकः सुतः ॥ ६५ ॥ ततो रात्र्यां च तत्काले तयोर्दत्तं च भोजनं ॥ स्वमातरं वि
 दित्वा तु मनसा त्यंतदुत्थितः ॥ ६६ ॥ द्वितीये हनि संप्राप्ते ह्युवा ब्राह्मण भोजनं ॥ पु

हेरंब

५
 रष्टिकाखंडैः निर्भर्छन्तपरे भृङ्गां ॥ पलायनंतः स्वामिन्नागता तव चांतिकं ॥ ५२ ॥ नि
 रोदकी निराशी चक्षुधामेव द्रुते धुना ॥ बुभुक्षिता ह्यनाथा हं नाशनं श्रुषभादहो ॥
 ॥ ५३ ॥ ग्रासादिकचन प्राप्तं क्षुधामेव द्रुते धुना ॥ अधुना किं मया कार्यं दुस्विता
 स्मि पुनः पुनः ॥ ५४ ॥ सा प्राह रुदितो नृणामद्रे पश्य संचयः ॥ किं करोमि अज्ञतो
 हं भाषाहीनोऽप्यहं ततः ॥ ५५ ॥ उपाजितं त्वयैतच्च पूर्वजन्मनि पातकं ॥ तत्कर्मफल
 तः श्वेतमयि गोत्रं व्यवस्थितं ॥ ५६ ॥ तस्मादिष्टं न वर्तस्ते पातकं वर्तते वदुः ॥ त
 नेदानादहं प्राप्तो नाहं तस्मिन्मुपागतः ॥ ५७ ॥ तथा सुतं हृतं श्राद्धं जहातं तव कष्टतः ॥
 तया दोषनकर्तव्यं सर्वे साध्वि भवीष्यति ॥ ५८ ॥ श्रीहृष्ट उवाच ॥ आकर्णीतं त
 या सर्वसागत्वा स्वामिनं प्रति ॥ कथयामास तत्सर्वं तयोर्वा कथं यथा श्रुतं ॥ ५९ ॥

५
 क्लेशैर्भुक्तिभोज्यैश्च तर्पिते च वृषः शुनिः ॥६७॥ विचार्यन्नुचितयन्सोपिकथं
 मे सद्गतिं पितुः ॥ मत्कष्टसमाप्नोति शुनिर्वृषसमागतः ॥६८॥ ताभ्यां सोपि
 च दुरवार्ता कथं मोक्षो मया यि मो ॥ शुभलोकपरिप्राप्तिश्च न कथमावयोः
 ॥६९॥ ध्यायन्मूढर्त्तसरमामुपदश्रु रुदीरया मा सकुडंगरश्रीः ॥ आकर्ण्यतां
 भीरुवदामि हेतुरेवाप्यते तेन फलेन सद्यः ॥७०॥ पुत्रो मोक्षार्थमुद्युक्तो वान
 प्रस्थाव्रतैस्सितः ॥ दिवसेकृतिभिः प्रोक्ते मपीरामा नमंगतः ॥७१॥ दृष्ट्वा प्रणम्य
 विधिना भक्तियुक्तेन कोशिकः ॥ पप्रच्छ पितृवृत्तांतं यष्टतः स्वगृहे पुरा ॥७२॥ केन
 कर्मविपाकेन पितरौ मे तपो धतः ॥ इमामवस्थां संप्राप्तो मोक्षे ते च ततः कथं ॥७३॥
 श्लेषयउचुः ॥ दृष्टेरजसित्वमाता मोहबुध्या तथा कृतं ॥ भांडसंपर्कजं कर्म ते

पित्राभोजिताद्विजाः ॥ ७४ ॥ सतपितामहा प्राज्ञव्यवसाकालतोगतः ॥ मृतेवि
 योनिमं ग्राप्तोऽप्यतुसंपर्ककारणात् ॥ ७५ ॥ सोष्टुष्टु तयसेपुण्यं मृतावस्यन्नानं
 दूतं ॥ तामुवाच ऋषीन्वाक्यं मृतावस्यर्शकारणी ॥ ७६ ॥ पितरोमेयथास्वर्गं प्रा
 प्यते तु मुनीश्वरः ॥ आदिशुं ततो मर्त्यं भवन्तेति वधार्मिका ॥ ७७ ॥ रुषय
 उचुः ॥ ततो पापविनाशार्थं कुरु त्वं ऋषिपचमी ॥ संपर्कदोषहं त्रिस्तातस्याः
 पुण्यं पितुर्ददौ तैतः प्रमुच्यते कष्टात्सुखं प्राप्नोति ते पिता ॥ कौशिक उवा
 च ॥ ७८ ॥ विधानं कीदृशं तस्य पूजादानं कथं भवेत् ॥ तत्सर्वं ब्रूयतां स्वामी नृकप
 याहि ममोपरि ॥ ८० ॥ सन्नपय उचुः ॥ शृणु विप्रेशयत्नेन ऋषीणां पचमी ततः
 ऋषिषं चमी व्रतं पुण्यं विधानं पूजनं ततः ॥ ८१ ॥ दुष्करं मानवैः श्रुतिः ऋषीणां

चसुरवावहं॥ मासे भाद्रपदे प्राप्तेया भवेच्छुक्रपंचमी॥ ८२॥ तस्यांतु नियमं वृत्तादं
 तधावन पूर्वकं॥ आकं वापि फलं वापी नीवारैः शामकैः पिवा॥ ८३॥ दधि दुग्धं च नै
 वेद्यं गोघृतेन यथा भवेत्॥ नद्यां वापि तडागे वा शुचौ भूमौ गृहे पिवा॥ ८४॥ म
 ध्याद्देवे वस्यं प्राप्ते कृत्वा गोमयमंडलं॥ स्वस्तिकैः संस्पृष्टं पत्रैश्च नारायणप
 दान्वितं॥ ८५॥ निक्षिप्य तत्र कलशं सप्तधा न्यसमं चितं॥ अश्वत्थपल्लवा
 श्वैव कलशो परिधारयेत्॥ ८६॥ आवाह्य त्रयि मंत्रेण स्थाप्य सप्त त्र्यंषी
 श्वरान्॥ स्वर्गरोप्य मयान् कृत्वा सुलाभे कुशं संभवा॥ ८७॥ सप्त त्र्यंषियः शुभा
 श्रेष्ठा सर्वेषां चिंतनेः शुभाः॥ पूजिता भक्तिभावे न गृहस्थे शुभकाक्षिभिः
 ॥ ८८॥ फलैः सुरभि रघौश्च त्र्यंषीणां च ब्रह्मपयेत्॥ ८९॥ कस्य पोत्रि भ

क्रपं.

९

रक्षाजविश्वामित्रोयगोतमः॥ जमदग्निर्वशिष्ठस्यसत्तेतेऽपयं स्मृतः॥ ९०॥ नभस्ये
शुक्लपंचम्यां अर्चनीयाः मुनीश्वराः॥ दग्धापायंतु मे सर्वं अर्घ्यं गृहं तुर्वे नमः॥ ९१॥
आज्ञानाज्ञानतोवापीमया पापमुपाजितं॥ तत्सर्वं नाशमायातु भवं ह्रीं प्रति
पूजितः॥ ९२॥ यज्ञोपवीतकंचैव वस्त्रोपानतकमंडलून्॥ उक्षीडं घ्नन्नकंचैव न
पीरुगं च समर्पयेत्॥ ९३॥ कुकुमादिसुगंधैश्च पुष्पैश्चैवोपि प्रपूजयेत्॥ आ
रातिकतथ हत्वा वेदमंत्रैः सुशोभनैः॥ ९४॥ कामक्रोधविनिमुक्तशुचिस्त
द्रुतमानसः॥ अनेन विधिना चैव सप्तवर्णारिण कारयेत्॥ ९५॥ इति हते द्विज
श्रेष्ठपितरौ मोक्षमाप्स्यसि॥ श्रीहृच्छ्र उवाच॥ ततः सोऽपि प्रणम्य तामृद्धि
जं प्राप्नोति स्वंगृहं॥ भार्यया कोऽपि कथं कुर्याद्देवैः ऋषिपंचमी॥ ९६॥ ददौ

हेरब
९

पवित्रः पवित्रो वा सर्वावस्थां गतोऽपि वा यः स्मरेत्युडरीकाक्षं स
 वात्स्याभ्यांतरः शुविः ओं पुडरीकाक्षः पुनात इति पठित्वा कुश
 त्रयजलैः श्राद्धीयवस्तून् यन्निषिंचेत् ॥ ततः कुशत्रयतिलजला
 न्यादय ओं अद्यामुकमासीया मुकपक्षीया मुकतिथौ अमुक
 गोत्रस्पितुरममुकशर्मणः सांवत्सरिकैः कोद्विष्ट आद्रुमहं क
 रिष्ये ॥ इति संकल्पं कुर्यात् ॥ ततो गायत्रीं विज्ञापित्वा ॥ ओं देवताभ्यः पितृभ्य
 नमः ॥ अमहायोगिभ्य एव च नमः स्वाहायै स्वधायै नित्यमेव नमो नमः
 इति विज्ञापेत् ॥ ततो पसव्यं कृत्वा ॥ दक्षिणाभिमुखं पातित्वाम
 जानुः प्रोटकतिलजलान्यादाय ओं अद्यामुकगोत्रपितरमुक

शर्मन्सांवत्सरिकैकोदिष्ट आह इदमोसनं ते स्वधेति पूर्वोपक
 ल्पितं मोटक रूपमासनं तिलजलप्रीक्षितं दक्षिणाग्रं पितृ
 तीर्थेनोत्सजेत् ॥ ॐ अथ हतौ ॥ सांसिवेदिषदइति भोजनपात्रे
 तिलान्विकीर्ण ॥ ॐ आयंतु नः सोम्या सोमिः स्वाहाः पथिभिर्दे
 वयानैः अस्मिन्यज्ञे स्वधयामदंतो धिवुवंतु ते वंस्त्वस्मानिति
 जपेत् ॥ ततोऽर्घ्यकरणं पुटकादौ दक्षिणाग्रं पवित्रं धृत्वा ॥ शन्नो दे
 वीरमिष्टय आपो भवंतु पीतये शं यो रमि अवंतु नः इति जलं
 तत्र प्रक्षिप्य ॥ ॐ तिलोसिसोमदेवत्यो गोसवो देवनिर्मितः प्र
 नमोद्भिः एकः स्वधया पितृन् लोकान् प्रीणाहि नः स्वाहेति ति

लान्यक्षिप्य गंधपुष्पे तु ह्नीक्षिपेत् ॥ ततोऽर्घपात्रं वा महस्ते कृ-
 त्वा ॥ भोजनपात्रे पवित्रे धृत्वा ॥ तदुपरि उदकां तदुत्वा ॥ ओं यादिवा
 आपः पयसा सवभूवुर्यां संतरिक्षा ॥ अथार्घवीर्यां हिरण्यवर्णाय
 ज्ञियां स्ताः न आपः शिवः सटः स्योना सुहवा भवंतु ॥ इति पठित्वा
 ओं अद्या मुक गोत्रपितरमुकशर्मन्सांवत्सरिकैर्कोदिष्ट आहु एष
 तेहस्तार्घ्यैः स्वधेति ॥ पवित्रोपरि जलयथा पतति एवमुत्सृजेत् त-
 तपवित्रपुतं मूर्ध्नि पात्रमविशिष्टं जलयुतमेवासनं वा मभागे ॥ ओं पि-
 त्रे स्थानमसि इति न्युज्जीकुर्यात् ॥ दक्षिणा दानपर्यंतं तोदरेत न वा-
 लयेत् ॥ ततमोटकतिलजलान्यादाय ॥ ओं अद्या मुक गोत्रपित-
 रमुकशर्मन्सांवत्सरिकैर्कोदिष्ट आहु एतानि गंधपुष्पधूपदीप-

तां हल यज्ञोपवीतवासं सिते स्वधेति गंधानि ततो जलेन भो
जनपात्रासनयोश्चतुर्दिक्षु मंडलं कृत्वा सव्यं जनं हृष्टतिल
जलमंत्रं किंचद्भागमदृत्य मोटकादिना ॐ इदमन्न एतद्द्रव्यं
मिपि तभ्यो नमः ॥ इति भूस्वामिनोऽन्नं दद्यात् ततः सिद्धं मुष्म
मन्नं रजतादिपात्रस्थं कराभ्यामादाय पितरं ध्यायन् मंदं मंदं परि
वेषणं कुर्यात् ततः पुरुषाहारक्षमं स्रमं न्नं परिविष्य यथासंभवं
व्यंजनं जलं धृतं च पात्रांतरस्थं तत्रोपनीय अन्नं मधुना मिधा
र्य ॐ मधुवाता कृता यते मधुक्षरं तिसिंधवः माध्वीर्नः संत्वो
षधी मधुनक्तमुतोषसो मधुमत्यार्थिवश्च ॥ रजः मधुघोरस्तुनः
पिता मधुमान्नो वनस्यतिर्मधुमां अस्तु मूर्यः माध्वीगीवो भवन्तु

नः ॐ मधुमधुमध्विति च पठित्वा पात्रा मालाभेत्तत्र सव्येन हस्ते
 नपात्रं पश्चिमभागे स्पृशन् तदुपरिगतदक्षिणहस्तेन अधोमुखेन
 पूर्वभागे पात्रं स्पृशन् ॐ पृथिवीते पात्रं घोरपिधा नं ब्राह्मणस्य
 मुखे अमृते अमृतं जुहोमि स्वाहा ॐ इदं विष्णुर्विचक्रमेवेधानि द
 धे पदं समूढमस्य पा ॐ सोऽस्वाहा ॐ कृष्णकव्यमिदं रक्षमदीयं
 इति पठित्वा वामेन पाणिना पात्रं स्पृशन्नेव दक्षिणं पाणिमुद्धृत्य
 ॐ इदमन्नं ॐ इमा आपः ॐ इदमाज्यं ॐ इदं हविरिति अन्ने जले
 घृते पुनरन्ने चांगुष्ठं निक्षिप्य ॐ अपहता असुरारक्षा ॐ सिवे दिष
 द इत्यन्ने परितिलान्विकीर्य ॐ मोटकतिलजलान्यादाय ॐ अद्या
 मुकगोत्रं पितरमुकशर्मन्सावत्सरिदेवादिष्टमाह्वयेतन्नं सोपक

五

8

मास्तीर्य जलेन सिद्धा किं निदन्नं सधृततिलं जलसिक्तं मा
 दाय ॥ ॐ अनमिरग्धाये जीवायेष्टा दग्धा कुले मम भूमौ दत्तेन तयं
 तु तस्मा यांतु परा गतिं ॥ इति मंत्रं स्थ फलं मुदि श्य कुशोपरि अन्नं
 विकिरेत् ततः सव्यं कृत्वा च म्यहो रस्मत्वा गायत्री जपित्वा मधुवा
 ता इत्यादिकं मधुमधुमध्विति च जपेत् ॥ ततो पव्यं कृत्वा ॥ हस्तमा
 त्रपरिमितां चतुरस्रां चतुरंगुलीं कृत्वा वेदी कृत्वा दक्षिणं पृष्ठं पिंडि
 कायां प्रादेशमात्रां परिमाय दर्भपिंडं जलया दक्षिणं गुह्यतर्जनी
 धृतमूलतया वामहस्ता गुह्यतर्जनी धृतो परिभागया ॥ ॐ अपहता
 असुरारक्षा ॥ ७ ॥ शिवे दिषद इति प्रादेशमात्रमुद्धिरव्य ॥ दर्भपि
 जलीमुत्तस्यात्यजेत् ॥ ॐ ये रूपाणि प्रीतिमुंचमाना असुराः संतः

रेखा

५

स्वधयाचरंति पशुपुरोनिपुरोयेभवंत्वग्निहं ह्नो कान्प्रणदात्
 स्मात् इत्यंगारंभ्रामयित्वा अंगारं दक्षिणस्यांक्षिपेत् ततस्तत्र
 किन्नमूलकुशवयमास्तीर्यसंयंकृत्वा मोटकतिलजलान्यादाय
 ओं अद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन्सावत्सरिकैकोदिष्टाद्द्विपिंडं
 स्थानेऽवावनेनिश्चते स्वधेति किन्नमूलोपरि अवनेजनंदद्यात्
 किंचिज्जलं पुरकेऽवशाषयेत् ततस्तिलजलं जनधृतमिष्टैरं
 पिंडं बिल्वोपमं निर्माय मधुघृताभ्यामभिर्य मोटकतिलजसहितं
 मादाय सव्योपगृहीतदक्षिणहस्तेन ओं अद्यामुकगोत्रपितरमुक
 शर्मन्सावत्सरिकैकोदिष्टाद्द्विपिंडं स्वधेति किन्नमूलकुशो
 परिपिंडं दद्यात् ततः कुशमूले तृह्णी करं प्रोक्ष्य संयंकृत्वा द्विगवा

मेतं हरिं स्मृत्वा अपसव्यं कृत्वा दक्षिणामिमुखः ॐ अत्र पितरा मादय
 स्वयं यथाभागमावृषाय पञ्च इति पठित्वा ॥ उत्तरामिमुखी भूय स्वासंनिय
 भ्यपितरं ध्यायन् पुनर्दक्षिणामिमुखो भवन् ॐ अमी मदं ततो यथा पि
 भागमावृषायिषुत इति पठेत् ॥ ततः पूर्वदत्तावसिं ह जलं युतमेवावने ज
 नयान्नमादाय ॥ ॐ अद्या मुकगोत्रं सांवत्सरिकैर्कोदिष्टं आहूयिं दे अत्र प्र
 त्यवने निक्षेपेते स्वधेति पिं डो परिप्रत्यवने जनं दद्यात् ॥ ततो नीवी विंश्र
 स्ये अपसव्यं कृत्वा वामेन पाणिना सूत्रमादाय दक्षिण करे कृत्वा ॥ ॐ
 नमस्ते पिता ॥ रसायनमस्ते पितः ॥ शोषाय नमस्ते पितः ॥ जीवाय नमस्ते
 पितः ॥ स्वधायै नमस्ते पितः ॥ धीराय नमस्ते पितः ॥ मन्यवे नमस्ते पितः
 ॥ पितः ॥ नमस्ते गृह्णः पितः ॥ देहि स तस्ते पितः ॥ द्वेष्म इति पठित्वा ॥ एत

न त्वं कृ
 त्वा प्रा
 म्य ४

६

सूत्रं

१८

म

स्य

६

तैपितरोवासः इतिपिंडोपरिदद्यात् ततोमोटकतिलजलान्यादा
य ॥ ओं अद्यामुकगोत्रपितरेमुकशर्मन्सावत्सरिकैकोदिष्ट आहुपिं
डोपरिदद्यात् ततोमोटकतिलजलान्यादाय ॥ ओं अद्यामुकगोत्र
पितरेमुकशर्मन्सावत्सरिकैकोदिष्ट आहुपिंडेएततेवासस्वधेति सू
त्रमुत्सृजेत् ततः पितरमुदिश्यपिंडेत्सृष्टीगंधपुष्पधूपदीपतांबूला
निदद्यात् ततः शिवा आपः संत्वितिजलं ॥ ओं सोमनस्यस्त्वितिवा
पुष्प ॥ ओं अक्षतं चारिष्टमस्त्वितिजलं तदुत्पानं भोजनपात्रेक्षिये
त् ॥ ततश्चमोटकतिलजलान्यादाय ॥ ओं अद्यामुकगोत्रपितरमु
कशर्मन्सावत्सरिकैकोदिष्ट आहुदतैतदन्नपानादिकमुपतिष्ठता
मिति अक्षय्यादकंदद्यात् ततः सव्यं कृत्वा दक्षिणामिमुखः ॥ ओं

अधोःपितरस्त्विति पिंडेपरिपूर्वां ग्राजलधारां दद्यात् ततः पूर्वा
 मिमुखः कृतां जलिः सुमनाः ॐ गोत्रं नो बद्धं तां दातारो नो निबद्धं
 तां वेदाः संततिरेव च आह्वयनो माव्यगमहृद्देयं च नो रस्त्विति
 अन्नं च नो बहु भवेदतिथी अलभे महि याचितारश्च नः संतु मा च
 याचिष्मकं च न एताः सत्याः शिषः संतु इत्याशीः प्रार्थनं कृत्वा अ
 पसव्यं कृत्वा सपवित्रकुशात्रयदक्षिणां ग्रं पिंडोपरि धृत्वा ॐ ऊं
 वहंती रमृतं धृतं पयः कीलालं परि श्रुतं स्वधास्थ तर्पय मे पितर ॥ ४
 मिति मंत्रेण कुशोपरि दक्षिणां ग्राजलधारां दद्यात् ततो नम्री
 भूय पिंडमाध्यायोत्थापयेत् पिंडाधारकुशानुल्मुकं च वह्ने नि
 क्षिप्य अधोपात्रमुत्तानीकृत्य दक्षिणां दद्यात् तद्यथा मोटकति

लजलान्यादाय रजतं चादाय ॐ अद्या मुक्तगोत्रस्थपितृरमुक्तश
 र्मणः कृतै तत्सं वत्सरिकै कोदिष्ट आहुप्रतिष्ठार्थमिदं रजतं च
 द्रदेवतं यथानाम गोत्राय ब्राह्मणाय दक्षिणां दातु महमुत्सृजे
 त् यदि उपस्थितं रजतं न भवति तदा रजतकामितं रजतं च द्र
 देवतं इत्येवमादिकां कंदं यदंन दातव्यमिति विशेषः ॥ ॐ अमि
 रस्यतामिति विसर्जनं सव्यं कृत्वा ॐ देवताभ्यः पितृभ्यः शुभ
 हा योगिभ्य एव च नमः स्वाहा ये स्वधा ये नित्यमेव नमो नमः इति
 त्रिः पठेत् ततोऽप सव्यं कृत्वा पाणिभ्यां द्वीपं निर्वीक्षेत् ततो ह
 स्तापादौ प्रक्षाल्या च म्यसव्यं कृत्वा ॐ प्रदातुं वेतां कर्म प्रच्यवे
 ताध्वरेषु यत् स्मरणा देवतं हिंसाः संपूर्णं स्यादिति श्रुतिरिति प